

SPISY POUČNÉ A OBRANNÉ.

Sošit II.

O TLAČI.

PÍSE

SALESIIUS.

Číslo podielových kníh 108.

V TRNAVE (NAGYSZOMBAT) 1911.

NÁKLADOM SPOLKU SV. ADALBERTA (VOJTECHA)

Turčiansky Sv. Martin.

Tlačou Knih tlačiarскеho účastníarskeho spolku.
1911.

SPISY POUČNÉ A OBRANNÉ.

Sošit II.

O TLAČI.

PÍŠE

SALESIUS.

Číslo podielových kníh 108.

V TRNAVE (NAGYSZOMBAT) 1911.

NÁKLADOM SPOLKU SV. ADALBERTA (VOJTECHA).

1756/1908.

Nihil obstat.

Fr. Richardus Oswald,
censor.

Nr. 1756.

Imprimatur.

Strigonii, die 18. Martii 1908.

Ludovicus Rajner,
Eppus, Vicarius gen.

OBSAH.

Uvod.

Venovanie.

Strana

1. Čo je tlač a ako povstala? 9
2. O veľkom význame tlače 11
3. O čom noviny písavajú a ako sa udržujú? 12
4. O zneužívaniach a nesvedomitostiach pri novinárstve . . . 15
5. O povolaní katolíckeho novinárstva. Čo žiada pápež Lev XIII.
od katolíckych novinárov? 17
6. Čím je novinárstvo pre ľud? 18
7. O tých, čo do novín písavajú 19
8. O verejnej mienke 21
9. O obmedzení tlače a o svobode tlače 23
10. Zneužívanie svobody tlače 25
11. O tom, ako Cirkev proti bezbožnej a nemravnej tlači bojo-
vala a bojuje 26
12. Krátke dejiny tlačovej svobody 28

Úvod.

Spisok tento písaný je:

1. Pre tých, čo už noviny a knihy čítavajú. Títo sa z neho poučia, aké noviny a knihy majú čítať, ak si chcú nadobudnúť *opravdivej* vzdelanosti a ak chcú vyhnúť duševným nebezpečenstvám, ktoré pochádzajú zo zlej a nemravnej tlače.

2. Pre tých, čo málo alebo celkom nič nečítavajú. Týchto chceme povzbudiť, aby pilne čítavali dobré katolícke knihy a časopisy, lebo ináč zaostanú, sedieť budú v tme nevedomosti a pre svoju zaostalosť trpieť budú od chytrých ľudí rozličné škody na tele i na duši.

3. Konečne táto knižka písaná je i pre tých, čo noviny vydávajú a knihy píšu. Chceme ich upozorniť, v akom duchu majú písať, ak chcú svojim čitateľom ozaj prospieť. Novinári majú v prvom rade pamätať, že nič neprospeje ľudu, čo i celý svet získa, keď na nesmrteľnej duši zrazu utrpí.

Dané v Trnave, 1. januára 1908.

Pôvodca.

Prácu túto venujem zvečnelému duchu

pápeža Leva XIII.

Pôvodca.

O tlači.

1. Čo je tlač a ako povstala?

Boly časy, keď ľudia písať nevedeli. Vtedy sa len živým slovom dorozumievali. Avšak hneď cítili potrebu toho, aby písmenami vyjadrili svoje myšlienky, a vynasli rozličné znaky, ktorými myšlienky a slová vyobrazovali, na papier kládli. Ale preto, že písmo ide veľmi pomaly, múdri ľudia vynasli *knih tlačiarstvo*. Tlačou menujeme teda všetko to, čo sa v tlačiarňi tlačí, už či sú to tlačené slová, alebo obrazy. Predsa však, keď hovoríme obyčajne o tlači, rozumieme tým slovom *noviny* — mesačníky, týždenníky, denníky — ktoré obyčajne aj o politike píšú, — my však sem pridelujeme i nepolitické časopisy.

Dokiaľ ľudia len písať vedeli, nebolo o novinách ani chýru. Písmo vyžaduje veľa času. Noviny sú určené pre mnohých, pre tisíce a tisíce ľudu, a že noviny musia vychádzať často, nie je možná vec, aby ľudskou rukou mohli byť písané. Preto sa novinarstvo len odtedy začína, odkedy je vynajdená tlač, umenie tlačiarске. Toto umenie vynasliel v prostredí 15. storočia Ján Gutenberg (Kutnohorský) v Mohuči (Mainzi). Lenže jeho stroj bol malý a nedokonalý. Tlačil on omnoho rýchlejšie, než sa píše, avšak šlo to predsa len pomaly. Tak je to s každým vynálezom. Na príklad kedysi ľudia orali drevenými pluhmi. Ten, ktorý vynasliel prvý drevený pluh, bol

chýrečný človek, hoci jeho vynález bol veľmi jednoduchý. Po drevenom pluhu nasledoval železný, aj ten sa stále zdokonaľoval, a dnes už orieme mašínamí. Človek, lebo má od Boha rozum, vo všetkom sa zdokonaľuje. Zvieratá tohto pokroku neznajú. Lastovička i dnes tak stavia hniezdo svoje, ako stavala od stvorenia sveta; včela tak stavia buňky svoje v úle, ako stavala kedysi v raji. Zvierata, nemajúc rozumu, nemôžu v ničom pokračovať.

Akonáhle ľudia začali poznávať vynález Gutenbergov, ihneď robili po ňom tlačiarne a vynález jeho zdokonaľovali. Ešte do konca toho istého stotia bolo usporiadané 1000 tlačiarňí, najviac v Nemecku. Roku 1500 bolo ich len v Ríme 41, v Benátkach 199, v Milane 60. Cirkev katolícka, ktorá pokrok všetkej ľudskej vzdelanosti napomáhala a po dnešný deň napomáha, všetko možné robila, aby sa tlačiarstvo zmohlo a zdokonalilo. Pápež Sixtus IV. veľkými peniazmi podporoval nemeckých tlačiarov Schweynheyma a Pannartza, ktorí sa v Ríme osadili. Veľké zásluhy o tlačiarne majú kláštorníci, ktorí v klášteroch skoro všade pozakladali tlačiarne a na ich zdokonalení pracovali. Cirkev už i tým veľmi napomáhala tlačiarstvo, že mu dávala najviac práce. Sväté Písmo tlačilo sa vo všetkých lepších tlačiarňach. Prv toľižto sväté Písmo bolo veľmi drahé lebo ho ľudia museli opisovať, čo veľmi dlho trvalo a pritom veľmi namáhavú prácu vyžadovalo, nakoľko opisovatelia z úcty k slovu Božiemu na každú literu, na každú čiarku museli dávať veľký pozor. Preto sväté Písmo mohli si zaobstaráť len bohatí ľudia, ktorí vládali zaplatiť takú namáhavú prácu. Teraz však, po vynajdení kníhtlačiarstva, i chudobnejší ľudia túžili po sv. Písme; každý ho chcel mať vo svojom príbytku. Preto už do roku 1500 asi 100 vydaní sv. Písma

bolo vytlačené. Cirkev okrem toho dala tlačiť písma sv. Otcov, sv. Augustína, Jarolima, Rehora, Ambroža atď.; potom písma kresťanských mudrcov, bohoslovcov, školské i modlitebné knižky. Týmto spôsobom Cirkev veľmi napomáhala tlačiarov. Veď na pr. len známa knižka Tomáša Kempinského *O nasledovaní Krista* bola do roku 1500 šesťdesiatkrát vytlačená. Možno teda povedať, že katolícka Cirkev, ako láskavá matička, vychovávala, šatila i krmila malé dieťa: umenie kníhtlačiarstva, ktoré teda jej má ďakovať za svoj rýchly vzrast a zdokonalenie. Keď Turci roku 1453 dobyli Carihrad, mnohí grécki učenci presťahovali sa na Západ a tu dali tlačiť spisy starých gréckych mudrcov a básnikov, ďalej tlačily sa spisy latinských učencov, prírodopytcov, tak že kníhtlačiarstvo veľmi sa začalo rozvíjať. Po malom úpadku za doby Lutherovej nastal nový rozkvet, a dnes je už tlač veľkou mocou, väčšou, než vojská s ich delami (kanónmi).

2. O veľkom význame tlače.

Za našich časov má tlač, a zvlášte novinárstvo, ohromný význam. Väčšie národy majú na tisíce a tisíce rozličných novín a časopisov. Niet vzdelaného človeka, ktorý by nečítal noviny. A dnes už i neučení ľudia čítajú noviny, ak nechcú zostať za všeobecným pokrokom. Slovenský ľud tiež číta už noviny dosť husto, avšak v iných západných krajinách je čítanie novín také všeobecné, že len najpodlejší, najostatnejší nečítajú. Novinami sa myšlienky náramne rýchlo rozširujú. Každá strana, každý väčší spolok, každé väčšie združenie má dnes svoj časopis. Časopisy sú ako parlamenty, v ktorých sa múdri ľudia radia. Časopisy píšu o každej otázke, o všetkom, čo ľudí zaujíma, pre-

sviedčajú, povzbudzujú, bránia, napádajú, chvália i hanobia, poučujú i zošľachťujú, kazia i otravujú, šíria svetlo i tmu, hriech i mravnosť, — a to deň ako deň, nepretržite, po celom svete. Kňaz káže len každú nedeľu a sviatok. Noviny však vychádzajú každodenne. Kňaz káže pol hodiny, hodinu; noviny prinášajú čítanie i na celý týždeň. Kňaz káže v kostole, kam veriaci sami musia ísť. Noviny však vopchajú sa všade: do panských palácov, do dielní, do fabrík, do chudobných chalúp, na obecný dom, do hostíncov i kaviarní. Po mestách s veľkým krikom ich roznášajú a predávajú deti i starci, a ľudia čítajú noviny doma i na ulici, v kaviarňach i na rohoch, na železnici i na lodi, vo všedný deň i vo sviatok, vo dne i v noci. *Noviny tvoria takzvanú verejnú mienku*, ktorá je dnes veľkou mocou na svete. Ona súdi, ona zatracuje, ona určuje, čo je dobré a čo je zlé, čo majú ľudia robiť, čoho sa chrániť, ona ľuďom na hlavy vence dáva, ale ich odtiaľ i strhuje, ona sa stále mení, pretvoruje, ale vždy má vo svete veľkú moc, je ako bohyňa, ktorej sa ľudia klaňajú, o jej priazeň sa uchádzajú a pred ňou sa trasú. Tlač je dnes veľmocou a ňou zostane i v budúcnosti.

3. O čom noviny písavajú a ako sa udržujú?

Na začiatku noviny písavaly o zvláštnych udalostiach verejného života. Písavaly o tom, *čo je nového*. Odtiaľ pochádza aj ich meno: noviny. Ovšem, písalo sa zväčša o mimoriadnych udalostiach: o vraždách, krádežiach, nešťastiach, o panovníkoch a ich rodine, o vojnách atď. Dosť skoro začaly noviny písať o politike a zastávaly tú alebo onú stranu. Každá politická strana mala časom svoje noviny. Týmito si získavala prívržencov, po-

učovala o svojom programme, napádala protivnú stranu a všemožne bojovala za svoje ciele. K politickým správam pridružily sa správy hospodárske. O obchode, o burze, o cene zbožia, o peniazoch, a o všetkom sa dnes už písava, čo sa týka hospodárstva. Okrem toho noviny dávajú správy o počasí, sbierajú peniaze na podporu nešťastných, na dobré ciele. Katolícke časopisy zastávajú záujmy katolíckej Cirkve, a keď sbierajú podpory, sbierajú na náboženské ciele, na podporu sv. Otca, na cirkevné stavby a missie a na rozličné dobročinné ciele. Skoro každé noviny majú zábavnú časť, pre obveselenie. Ľudia, najmä tí, čo celý týždeň pracujú, radi si prečítajú niečo, čo ich rozveselí, poteší, príjemne pozdvihne a zabaví. Táto zábavná časťka novín je veľmi dôležitá, lebo sa najviac číta. A že mnohé noviny daromnosťami, oplzlosťami zabávajú svojich čitateľov, nuž sú na veľkú duševnú zkažu. Obyčajný čitateľ to ľahko nezbadá, lebo takéto veci bývajú obratne, pekne opísané a podobajú sa takému cukru, ktorý má vo vnútri jed. Pohltnúť ho, to je veľmi príjemné; ale raz pohltnutý, pustoší vo vnútornostiach a zapríčiňuje často smrť duše. Preto táto časť novín má byť bedlive vyberaná, zdravého, čistého obsahu, má to byť príjemný pokrm a nie jed.

Každé noviny mali by sa udržať z predplatkov. Keď sú noviny dobré, veru stoja tých pár korún, koľko obnáša predplatň. A kto raz vstúpil medzi odberateľov novín, toho *povinnosťou* je i riadne platiť. Lenže človek je od prírody zlý platník. Niet na svete novín, ktoré by sa neponosovaly, že ľudia nedbale a zle platia. Mnohé časopisy následkom toho žiadajú, aby predplatné bolo vopred poslané na administráciu. Dokiaľ sa to nestane, noviny sa neposielajú. Mnohé znamenité noviny padly len pre

nedbalosť a nesvedomitosť odberateľstva. Avšak zo *samých* predplatkov ani v tom páde by sa nijaké noviny neudržaly, keby odberatelia svedomite posielali predplatné. Lebo výlohy pri vydávaní novín sú veľké a mnohé. Tlač stojí veľký groš; plat berie redaktor, administrátor; mnoho stoja poštové známky, a spolupracovníci tiež musia dostávať odmeny za svoje príspevky, lebo ináč noviny kvitnúť nemôžu. Mnohé noviny, chcúc podávať čerstvé zprávy, musia mať na mnohých miestach platených zpravodajcov; telegramy, telefonické zprávy — to všetko stojí veľký groš. Na zaokrytie takýchto výloh samé predplatky nestačia. Preto musia mať noviny aj iné pramene, medzi ktorými na prvom mieste stoja takzvané inzeráty, oznamy. Tieto oznamy bývajú tlačené na posledných stranách novín. Inzerátmi oznamujú kupci svoj tovar, dielne svoje výrobky; cestou oznamov hľadajú sa učnia, tovaryšia, ponúkajú sa ľudia k rozličným službám. Inzeráty sú remeselníkom, fabrikám, kupcom na veľký ošoh, preto za ne musia i dobre platiť. Že noviny mnohým ľuďom prídu do rúk, každý, kto inzeruje, môže dúfať, že si jeho tovaru atď. ľudia všimnú. Preto každý rozumný kupec, fabrikant, remeselník veľmi rád platí za inzeráty, lebo mu to donáša dvojnásobný, áno, mnohonásobný ošoh. A noviny tým lepšie si stoja, čím viac majú inzerátov, drobných oznamov. Keď týchto niet, alebo len málo, vtedy noviny nemôžu žiť, iba podporami, sbierkami. Keď ľud začne na noviny sbierať, keď sa najdú veľkodušní ľudia, čo noviny podporujú väčšími obnosmi, vtedy je nádej, že sa noviny udržia.

4. O zneužívaniach a nesvedomitostiach pri novinárstve.

Ničoho niet na svete takeho dobrého, čoho by zlí ľudia nezneužívali. I sv. Písmo sa zneužíva. A tlač, novinárstvo? Ej, veru novinárstvo poskytuje mnoho a mnoho príležitostí k zneužívaniu, ku klamstvu a krivde, a preto nebude škodiť, keď na to upozorníme ctených čitateľov. Na príklad hneď s inzerátmi. Mnohí kupci oznamujú svoj tovar, vychvaľujú ho až po nebo. Chudobný človek potom číta v novinách taký oznam, mysliac si, že to bude niečo dobrého, objedná si tovar, a keď ho dostane, až potom vidí, ako je oklamáný. Počul som už viac pádov, ako si ľudia objednali dľa oznamov hospodárske stroje (mašiny), a boli veľmi poškodení. Preto *dobré, v kresťanskom duchu písané* noviny nesmú prijímať zlé, falošné oznamy. Vydavatelia nesmú prijímať inzeráty od švindlerov a závratníkov, lebo ináč poškodia svojim odberateľom. Ničomné, židovské, bezbožné a tomu podobné noviny — také veru nedbajú, či je inzerát dobrý alebo zlý. Prijmú čokoľvek, nech sa im len dobre zaplatí. Preto ničomné noviny majú mnoho inzerátov a peňažite si dobre stoja. Poriadne noviny majú menej oznamov, ale tie bývajú dobré. Preto potom takéto dobré noviny nemajú z oznamov mnoho príjmov a odkázané sú na predplatky a podpory. Odberatelia dobrých, spoľahlivých novín teda majú dvojnásobnú povinnosť, aby svoje podlžnosti za noviny svedomite vyrovnávali a noviny grošom podporovali.

Druhý spôsob zneužívania je ten, že novinári často nevinné osoby prenasledujú, ich opisujú, očerňujú a tak ich vo verejnosti nielen česti pozba-

vujú, lež často i chleba. Keď sa však stane niečo zlého, mrzkého, nejaký zločin, vtedy sa mnohé noviny dajú podplatiť k mlčaniu. Prijmú od zlodēja peniaze a zamlčia to, čo by mali vykričať, ani nespomínajú toho, komu by mali na čelo vraziť pečať hanby a potupy. Mnohé noviny potom odporúčajú, podporujú niektoré záujmy, podniky, obchody; za dobrý groš nahovárajú ľudí na rozličné veci, z ktorých osov ťahajú len jednotliví špekulanti a obecnosť buď škodu trpí, alebo bez osohu odchádza.

Najväčšie zneužívanie tlačeného slova však zostáva v tom, keď noviny píšu *proti náboženstvu*, posmievajú sa viere, opisujú a vychvaľujú hriech, rozširujú nemravnosť. Ktoré noviny niečo podobného píšu, páchajú *hrozný hriech*, lebo tisíce a tisíce neopatrných ľudí vpíjajú do seba jed tento na zkažu svojich duší. Sú ľudia, ktorým sa vtedy dobre vodí, keď je obecnosť nemravná, keď sa o cirkev nestará, keď si kňazov nectí, o vieru nedbá. Takíto ľudia potom vo svojich novinách ustavične na tom pracujú, aby pomaličky podmyšľali brehy zbožnosti a viery, a tešia sa, keď i len kúštiček môžu uštipnúť z úcty k Bohu, z lásky k Cirkvi a z čistoty mravov. Takýmto novinám treba vyhýbať, ako jedu, alebo nákazlivému moru. Mnohé noviny nie sú ani teplé, ani studené, ani takové, ani makové — bezfarebné, bez všetkého presvedčenia. Nie sú ani za Cirkev, ani proti Cirkvi; ani za vládu, ani proti vláde; ani socialistické, ani nesocialistické; ani za ľud, ani proti ľudu: — tieto chcú mať len mnoho predplatiteľov. Takýmto novinám nezáleží na tom, aby pravda zvíťazila, lež aby sa ich vačky naplňovali. Presvedčený človek nemal by takéto noviny čítaním podporovať.

5. O povolani katolíckeho novinárstva. Čo žiada pápež Lev XIII. od katolíckych novinárov?

Katolícke novinárstvo má veľmi ťažkú úlohu a veľmi vznešené povolanie v našej dobe. Dnes panuje všeobecný zmätok; ľudia na Boha zabúdajú; delia sa na mnohé a mnohé strany; bojujú proti sebe náruživé; v boji tomto trpí nielen vzájomná láska, lež aj viera a mravnosť. O vznešených a božských veciach rozširujú sa mienky protivné. Preto v dnešnej dobe katolícki novinári majú povinnosť zastávať pravdu, brániť vieru, zaháňať blud, viesť ustavičný boj za práva Cirkve a na tom pracovať, aby štát a Cirkev v svornosti napomáhaly časné a večné blaho národov. To dobré, tá pravda, ctnosť a láska, všetko, čo ľudí činí spokojnými a národy mocnými, pomaly mizne, býva potláčané. Preto katolícki novinári majú viesť boj za dobré a za pravdu, za spravodlivosť. Lev XIII. držal 17. apríla roku 1893 k zastupiteľom nemeckého katolíckeho novinárstva reč, v ktorej medziiným povedal aj toto: „*Tí, ktorí píšu, noviny a iné spisy vydávajú, získavajú si zásluhy o náboženstvo a o Cirkev Božiu. V našej dobe, keď nával rozličných bludov je taký veľký, keď panuje taký nesmierny zmätok v mravoch i v naukách, v takejto dobe za sväté práva pravdy bojovať a pritom proti láske nehrešiť: to je také dôležité a vznešené povolanie, že dôležitejšie a vznešenejšie i myslieť je ťažko. Silne dúfame, že túto vážnu úlohu s úspechom vyplníte, jestli zachováte pravidlá, ktoré táto apoštolská Stolica určila.*“ Katolícka tlač má ovšem v prvom rade zastávať večné záujmy duší: vieru, zbožnosť, mravy, Cirkev atď., avšak musí sa zamiešať i do čisto politických záležitostí, ktoré sa náboženstva netýkajú. V takýchto otázkach musia byť katolícki novinári vždy spravodliví; ne-

smú nikomu krivdiť; vždy sa pravdy a práva smelo zastať; pritom ale musia byť múdri, ako hadi, a krotkí, ako holubice. Keď medzi katolíckymi novinármi povstanú rozdiely, protivné mienky *v politike*, preto v náboženských otázkach musia byť vždy jednotní a svorní. V čisto politických otázkach má panovať medzi nimi svoboda, láska, trpelivosť, šetrnosť, — avšak v otázkach viery a mravnosti *majú byť vždy ako jeden človek*. Lev XIII. nestačil novinárom túto svornosť na srdce klásť. 21. februára r. 1885 povedal zastupiteľom katolíckych časopisov toto: „*Vy, zastupitelia katolíckej tlače, v prvom rade musíte zachovávať slová sv. Pavla, aby ste totižto všetci to isté hovorili; nech nenie medzi vami žiadnej rozopry, lež budte spojení v dokonalej svornosti mysle i slova (I. Kor. 1, 10.). Súhlaste z celého srdca s učením a predpismi katolíckej Cirkve. K tomu vás napomína Apoštol.*“ — „*Nech nám slúžia za príklad naši nepriatelia. Oni vedia veľmi dobre, že spojenie síl robí mocným, sviazané sily sú pevnejšie. Preto hneď sa všetci shrknú tam, kde sa o napádani katolíckej Cirkve jedná.*“ (Breve na francúzske kňazstvo, r. 1899.) „*Jak prisna je povinnosť všetkých katolíkov, aby pospolu držali, najmä v našej dobe, keď protivníci tak svorne a tak obratne kresťanskú vieru napádajú!*“ (Enc. Sapientiae christianae. 10. jan. r. 1890.) Jak túžobne volá pápež! Jak veľmi by si mali katolícki novinári slová jeho zapamätať a ich aj nasledovať!

6. Čím je novinárstvo pre ľud?

Obyčajní ľudia, keď raz vyšli zo školy, krem modlitebnej knižky a krem kalendárov iných spisov málo čítajú. Obyčajne čítavajú len noviny, lebo na inšie nemajú ani času, ani spôsobu. Aj tí takzvaní

vzdelaní ľudia, učitelia, notári, úradníci atď., málokedy čítajú čo inšieho krem novín. Noviny sú ich jediným duševným pokrmom. Noviny ich poučujú, rady im dávajú, rozprávajú im, čo sa vo svete deje, *noviny myslia miesto nich*, a naplňujú ich duše myšlienkami a citmi, dávajú im smer, určujú ich smýšľanie a jednanie. Preto veľmi mnoho záleží na tom, aké kto noviny číta. Dobré noviny sú dobrý pokrm, zlé noviny zlý, nezdravý pokrm. Redaktori novín sú v politike zbehlejší, prefikanejší, preto čitatelia im veria, za nimi idú, ich radu nasledujú. Dobrý redaktor môže sa stať učiteľom, vodcom, radcom, dobrodincom čitateľov, kdežto zlý redaktor môže byť na veľkú zkažu obecnstva. Mnohí ľudia, čítavajúc noviny, zostanú na duši lenivými. Sami ani nemyslia. Lež slepo veria tomu, čo ich noviny píše. U takýchto majú noviny dvojnásobnú dôležitosť. Noviny v politických bojoch dávajú čitateľom smer, upovedomujú ich o krajinských záležitostiach, robia takzvanú verejnú mienku. Preto majú časopisy v živote ľudu veľký význam. Národy, ktoré majú mnoho dobrých novín, kvitnú, pokračujú, zdokonaľujú sa. Národy nečítajúce zaostávajú, sedia v tme, slúžia nesvedomitým ľuďom za otrokov a nevedia sa brániť, keď ich druhí klamú, obierajú, nivočia.

7. O tých, čo do novín písavajú.

Do novín písavajú v prvom rade redaktori. To sú ľudia, ktorí sa o verejné záležitosti starajú, do politiky sa miešajú a preto v týchto veciach väčšiu zbehosť majú, než obyčajní čitatelia. Veľmi mnoho záleží na redaktorovi. Má to byť človek svedomitý, zkusený, učený a bystrý. Redaktor má byť samé oko a samé ucho. Avšak, akokoľvek je i ten red-

aktor pilný a bystrý, vždy sám všetko písať nemôže. Musí mať spolupracovníkov. Spolupracovníci sú obyčajne učení a vážni ľudia, ktorých slovo na váhu padá. O čom píšu, to majú dobre znáť, lebo ináč nevedia dať ľudu dobrého poučenia. Písavajú ďalej do novín vyslanci a mužovia, ktorí vo verejnom živote veľký zástoj majú, ktorí *vedú*. Krem toho najdú sa aj medzi obyčajným ľuďom takí, čo sú otvorenej hlavy, zdravého úsudku a čo vedia dobre písať. Dopisy a články takýchto ľudí sú v novinách vítané. Takéto dopisy ukazujú, ako smýšľa ľud, ako zdravo pochopuje svet, čo ho tlačí, čo si žiada, po čom túži. Takýmto spôsobom noviny tvoria celý malý parlament, v ktorom sa múdri, učení a vážni ľudia o rozličných záležitostiach radia. Keď sú noviny dobre redigované, ukazujú verne, ako ľud smýšľa, *sú obrazom verejnej mienky*. Avšak nie všetky noviny sú také. Mnohé noviny píšu také veci, ktoré sa s verejnou mienkou nesrovnávajú. Mnohé noviny nechcú ukazovať to, čo ľudia myslia, lež na tom pracujú, aby ľud inšie nemyslel, len to, čo novinári chcú. Noviny často verejnú mienku *nevyobrazujú*, lež *robia*. Keď sú redaktori obratní, presvedčia ľud, naučia ho tak myslieť, ako sami chcú. Môžu sa stať pády, že učia ľud dobre myslieť, ale často sa stáva, že rozširujú blud, zavádzajú čitateľov, za pravdu vydávajú to, čo pravda nenie, — a tak robia verejné smýšľanie. Naraz len zbadáť, že tisíce a tisíce ľudí smýšľajú ináč, než prv smýšľali, sú zavedení a veriť začnú tým, čo ich zaviedli a čo ich náruživostiam lichotilo. Falošnými sľubmi mnoho možno docieľať, ľudí zavádzať a robiť falošnú verejnú mienku. Preto čitatelia nesmú každým novinám slepo veriť, lež musia dobre rozsúdiť, čo je pravda a čo je blud. Keď redaktorov nepoznajú, majú sa opýtať dobrých priateľov a statočných mužov,

čo majú o tých alebo oných novinách myslieť. Dobré noviny sú požehnaním, zlé kľatbou.

8. O verejnej mienke.

Verejná mienka je všeobecné smýšľanie ľudu o niektorej veci. Na príklad keď dakde čítame, že zlí rodičia zabilo svoje dieťa, zhrozíme sa nad tým, vzbúri sa v nás cit, odsudzujeme takú ukrutnosť. Všetci, čo o tom čítajú alebo čujú, zatracujú takú ukrutnosť; inými slovami: *verejná mienka* zatracuje podobné zločiny. Iný príklad. Keby niektorá vláda vyniesla zákon, dľa ktorého otec by bol zodpovedný za skutky svojho *dospelého* syna, proti takému zákonu povstala by *verejná mienka*. Tá spoločná myseľ, ten spoločný súd ľudu o rozličných veciach, to je tá verejná mienka. Odsúdenia verejnej mienky každý sa bojí, a o to sa usiluje, aby verejná mienka proti nemu ničoho nemala. Verejná mienka je teža veľká moc. Jedni túto moc vyvyšujú až do neba, iní ju zase podceňujú. Jedni hovoria, že všetko sa má riadiť dľa verejnej mienky. To však nenie správne. Tá verejná mienka často a rýchlo sa mení. Stáva sa často aj ten pád, že verejná mienka krivo súdi. Nenie vždy prirodzená, lež je novinami a živým slovom istých ľudí robená, fabrikovaná. Ľud často ide za niektorým krikľúňom, ktorý ho vie oklamať. Preto tlač, novinárstvo nesmie slepo nasledovať verejnú mienku. Musí dobre pozorovať, či sa ten verejný súd s pravdou, s mravným prikázáním, s náboženstvom srovnáva. Na príklad socialistickí vodcovia a ich noviny robia a už aj spravili medzi robotníkmi verejnú mienku; nahovorili ľudu, že treba majetky podeliť, aby mal každý jednako; nahovorili ľudu, že je to možné a dovolené. Nahovorili, že Boha nenie; že človek zahynie ako ho-

vädo, ktoré duše nemá; že nenie budúceho života, ani odmeny; že Kristus Ježiš ľudí nevykúpil; že Cirkev robotníkov klame a potláča atď. Tolko trúbia o týchto veciach ľudu do uší, že im to konečne uverí. Medzi robotníkmi zavládla verejná mienka, ktorá všetky tie bludy za pravdu drží. Takúto faľošnú verejnú mienku novinárstvo nesmie nemo prijímať, lež musí rozsúdiť, čo je v nej dobrého a čo zlého. Dobré jadro majú novinári uznať a prijať; zlé zavrhnúť. Noviny musia často verejné smýšľanie krotiť, napraviť, poukázať na jeho omyly, a často musia proti nemu viesť tuhý boj. — Iní zase verejnú mienku za nič nemajú. Nedbajú o to, čo ľud myslí, čo si žiada, po čom dychtí. To je nespravdivé a sprosté pokračovanie. Nespravdivé preto, lebo ľudia dobre vedia, čo ich tlačí, a preto hlas ich povšimnutý byť má; sprosté je preto, pretože spravdivé žiadosti ľudu utlumiť nemožno, a kto ich chce potlačiť, na tom sa to obyčajne vypomstí. Najmä za nášho času medzi ľuďom upevnilo sa seba povedomie, rozohnila sa túžba po väčšej slobode, verejná mienka sa stala mocnejšou, než bola predtým kedykoľvek. Múdri novinári si tohoto zjavu majú všímať a hľadať nadovšetko pravdu, právo a spravdivosť. Verejnú mienku teda ani preceňovať, ani podceňovať nesvobodno. A tak podobne sa má chovať tlač aj voči vláde. Môžu nastať také okolnosti, že tlač musí vstúpiť do opozície proti vláde. To sa neprotiví zásade auktority, neprotiví sa to úcte, ktorú máme mať oproti vrchnosti, — lenže aj opozícia musí byť slušná. Ani vládu nesvobodno preceňovať, ale ani podceňovať. Toto isté musíme hovoriť aj o pomere tlače k cirkevnej vrchnosti. Lev XIII. častokrát napomínal novinárov, aby v cirkevných záležitostiach a vo veciach náboženstva nasledovali Rím a svojich biskupov. I v čisto

politických veciach majú veľmi do ohľadu brať, čo biskup žiada. Avšak môžu sa stať také pády, že novinárstvo je prinútené postaviť sa proti žiadostiam biskupovým. Tu však dvojnásobne platí zásada, že proti biskupovým snahám keď sa píše, písať sa má slušne, šetrne, s patričnou úctou. Tlač má stáť ustavične na stráži, a pretože sa skladá z mnohých očí, nuž mnoho vidí a ľahko zbadá zlé i dobré. Mravnou povinnosťou tlače je vždy podporovať dobré a bojovať proti zlému. Tú strednú a múdru i spravdivú cestu v politických treniciach a bojoch ľahko je síce zachovať, avšak vynasnažovať sa musí každý novinár, aby od pravdy a spravdivosti, od slušnosti a ľudskosti ani v tej najväčšej búrke politického boja nikdy neodstúpil

9. O obmedzení tlače a o slobode tlače.

Ponevác sa často stáva, že novinári prestupujú zákony všeobecnej mravnosti, zákonodarstvo je prinútené často zakročiť a novinárov na úzde držať. Prv, dokiaľ sa málo novín a kníh tlačilo, štát dovolil do verejnosti uviesť iba to, čo za dobré uznal. Na to byly ustanovené úrady, ktoré spisy pred vytlačením a uverejnením prezeraly a odmršťovaly také práce, ktoré z akéhokoľvek ohľadu za nebezpečné pokladaly. To bola tá takzvaná preventívna cenzúra. Avšak vysvitlo, že vlády v obmedzovaní slobody tlače šly príďaleko, slobodnú mienku potlačaly, nedovolily súdiť o svojich skutkoch, — tak že táto cenzúra stala sa neznesiteľným bremenom. Okrem toho ako rástla vzdelanosť národov, tak sa množil i počet novín, kníh. A časom spisovateľstvo tak sa rozmohlo, že tie štátne úrady nestačily prezerať práce spisovateľov. Následkom toho začiatkom našej novšej doby táto preventívna cenzúra skoro všade padla, bola uznaná za nemožnú. Od tej doby

panuje ten zvyk, že spisy a knihy síce môžu sa zjaviť, môžu byť do verejnosti uvedené, avšak po uverejnení bývajú stíhané, jestli obsahujú niečo nebezpečného alebo zlého. Povinnosťou štátu je nado všetko prísne stíhať také spisy, ktoré podkopávajú mravnosť občanov a na posmech uvádzajú náboženstvo. Veď je dokázaná vec, že viera a mravnosť sú najpevnejšími základmi krajín. V každej krajine sú dnes zákony, ktoré svobodu tlače riadia, obmedzujú — viac alebo menej. Jedny zákony sú prísnejšie, iné menej prísne. Naša doba, lebo je od minulých omnoho pokročilejšia, znesie dosť veľkú svobodu tlače, a táto svoboda sa i takmer vo všetkých štátoch uplatňuje. Dnes spisy a knihy nemusia ísť prv ku assentírke, než by sa uverejnili. A i tie trestajúce zákony, ktoré zlé tlačivá *po uverejnení* stíhajú, často bývajú také krotké, také ne-dbalé, že si ich novinári málo všímajú. Mnoho záleží i na tom, ako sa vlády starajú o prevádzanie týchto zákonov. Úrady niekedy príliš zatvárajú oči a nechajú bežať hriešnikov, inokedy zase zákony tak nafaňujú, že často i dosť nevinné spisy bývajú prísnyimi trestami stíhané. Cirkev katolícka nie je proti svobode tlače; v istých okolnostiach považuje tú svobodu za dobrú, áno, i za potrebnú. Vždy je však proti zneužívaniu, proti nespravodlivosti a nerovnej miere. Svoboda tlače je preto dobrá, lebo sa pred ňou zlodeji báť musia. Ona bičom svojim môže šľahať každú krivdu a nemilosrdne môže stíhať lhárov, podvodníkov, zlodejov a všetkých, čo verejné dobro svojmu osobnému blahu obetujú. S druhej strany však neobmedzená svoboda tlače môže mať tie zlé následky, že sa medzi obecnstvom rozzúria strannické boje, že ten, kto je mocnejší, bohatší, využije tlač v svoj prospech a potláča a znásilňuje slabších.

10. Zneužívanie svobody tlače.

Svoboda, svoboda! Pekné slovo, krásne zvučí; avšak nič tak veľmi ľudia nezneužili, ako práve svobodu. Daj svobodu baránkovi, neublíži nikomu; daj ju však vlkovi, bude trhať, zabíjať a bezpečnosť všade ohrožovať. Dobrý svobody nezneužije, zlý však vyúžitkuje ju v svoj prospech. Preto odjakživa tak bolo, že *zlí* volali najviac po svobode. Na začiatku novej doby kapitalisti, boháči vymohli si od štátu úplnú svobodu; mohli gazdovať, vyrábať, kupovať, predávať — štát sa im do toho nemiešal, výrieknul, že ponecháva v tých veciach občanom úplnú svobodu. Svobodu i vlkom, i ovciam, i kapitalistom, i robotníkom. Prirodzená vec, že sa vlci ihneď vrhli na ovce, kapitalisti začali robotníctvo vykorisťovať, potláčať, — veď mali k tomu *svobodu*. Túto svobodu tak strašne zneužili, že zapríčinili našu sociálnu otázku, rozbúrili robotníctvo a rozhnevali ho tak, že dnes toto robotníctvo nedbalo by celú spoločnosť ľudskú na prach obrátiť. — A svoboda tlače? Nuž túto svobodu zase zneužívajú socialisti, ktorí deň ako deň búria jednu triedu proti druhej, broja proti Bohu a náboženstvu, zo samej zúfalosti. Štáty, na príklad Nemecko, vydaly zprvu proti nim výnimečné zákony, avšak tie neboly na ošoh. Búrenie socialistov takýmito zákonmi nemožno utlumiť. Štáty majú sa starať o robotníkov: treba dať každému človeku poriadnu výživu; vyhodiť na kapitalistov poriadnu daň; dať Cirkvi úplnú svobodu, aby mohla ľudstvo vychovávať, mravnosť rozširovať, vzájomnú lásku a solidaritu medzi ľuďmi upevňovať. Toto pomôže; ale potláčať svobodu tlače výnimečnými zákonmi, to je márne namáhanie, ktoré okrem toho nie med, lež jed vlieva do rán nemocnej spoloč-

nosti. Štát by mal zakročiť na inom poli. Tam totižto, kde novinár svojím hnusným perom opováži sa oplzlosti opisovať, hnusobami duše mládeže kaziť, zo srdca ľudských úctu k Bohu vytráhať a viere sa posmievať: tam by nemaly medzitka štátu ani spať, ani driemať, ani oči zatvárať, lež čím najprísnejšie zakročiť. V tomto ohľade i v našej krajine mnoho zlého sa trpí, a ktože vie, ako hlboko klesneme, jestli istí nesvedomití špekulanti puch nemravnosti bez všetkej prekážky budú môcť rozširovať!

11. O tom, ako Cirkev proti bezbožnej a nemravnej tlači bojovala a bojuje.

Cirkev katolícka od počiatku bedlila, aby čistota viery Kristovej a kresťanskej mravnosti bola zachovaná. Preto od počiatku užívala právo, dľa ktorého zakazovala čítať také spisy, ktoré čistotu viery a mravov ohrožovali. Už nicejský cirkevný snem vydal taký zákaz proti jednej knihe Ariovej, a neskôr podobné zákazy vychádzaly buď od pápežov, alebo od cirkevných snemov a jednotlivých biskupov. Pápež Sixtus IV. už roku 1471 nariadil, že nesmie byť tlačená žiadna kniha bez pápežského dovolenia. Ponevác však s rastúcou vzdelanosťou i počet kníh stále rástol, v Ríme nestačili nával kníh prečítať. Preto roku 1492 pápež Alexander VI. nariadil, aby kníhtlačiarci tlačili len také knihy, ktoré prv vlastný *biskup* prezrel a *schválil*. Avšak tlačilo sa vzdor tomu veľmi mnoho kníh i *bez* biskupovho schválenia, nadovšetko po vystúpení Lutherovom. Preto sa potom Cirkev ináč musela postarať o to, aby viera a mravnosť veriacich takými zlými spismi netrpela. Pápež Pavel IV. roku 1559 svolal do Ríma najučenejších bohoslovcov a nariadil im,

aby zostavili soznam zlých kníh, ktoré čítať veriacim nie je dovolené. Bohoslovci spisali tieto knihy a zostavili soznam, ktorý sa volá *indexom*. Od tej doby platí zvyk, že ktorá kniha sa dostane na index, to jest ktorá sa zaznačí do soznamu zakázaných kníh, tú nesmie nikto čítať, kto je členom katolíckej Cirkve. Na modlitebných knižkách a i na iných, ktoré na pr. Spolok sv. Adalberta (Vojtecha) vydáva a o náboženských veciach pojednávajú, býva hneď na prvom liste vytlačené: »S dovolením cirkevnej vrchnosti.« Čo to znamená a odkiaľ to pochádza?

Cirkevný snem tridentský roku 1545 v svojom štvrtom zasadnutí radil sa o tejto záležitosti a potom nariadil, aby nikto ani netlačil, ani tlačíť nedal, ani nepredával, ani u seba nedržal také náboženské knihy, ktoré prv biskup neschválil. Na čele knihy (in fronte libri), t. j. na prvom liste musí byť biskupovo dovolenie vytlačené. Preto katolícki veriaci musia sa chrániť takých modlitebných kníh, ktoré nápis »s biskupským dovolením«, alebo »s dovolením cirkevnej vrchnosti« na čele vytlačený nemajú. Okrem toho nariadil tento istý snem, že biskup jemu predstreté knihy nesmie pre akúkoľvek príčinu zavrhnúť, lež jedine pre zlý, náboženstvu alebo mravnosti škodlivý obsah.

Ten istý cirkevný snem v svojom 18-tom zasadnutí usjednotil sa na tom, že ten soznam, ktorý o zlých knihách zostavil pápež Pavel IV., s malými opravami má zostať v platnosti. Preto ho pápež Pius IV. znovu uverejnil a pripojil k nemu 12 pravidiel, ktoré jedajú o tom, aké knihy majú byť dané na index. Ponevác však táto záležitosť stávala sa so dňa na deň vážnejšou, pápež Pius V. roku 1566 ustanovil zvláštny cirkevný úrad, »Congregatio indicis«, ktorý úrad po dnešný deň vyba-

vuje tieto tlačové záležitosti. Pápež Benedikt IV. tento úrad zdokonalil, doplnil. Najposlednejšie sa zaoberal touto vecou pápež Lev XIII., ktorý v svojej konštitúcii »Officiorum et munerum« určil pravidlá, ktorých sa v tlačových otázkach všetci katolíci držať musia. A síce: Označuje najprv rozličné druhy kníh, ktoré píšu proti viere alebo mravnosti. Tieto sú zakázané, a menovite tie, ktoré sa na indexi nachádzajú. Lev XIII. ďalej nakladá, aby všetky také knihy, ktoré o náboženstve jedajú, pred uverejnením predstreté boli biskupovi cieľom schválenia. Sú ľudia, ktorých povolaním je zvláštnym spôsobom zaoberať sa otázkami viery. Takí sú na pr. professori bohoslovnia na univerzitách. Týmto je dovolené čítať akékoľvek knihy, i tie, čo sú na indexi. Takíto mužovia tvoria výnimku, a svobodu túto musia použiť v prospech viery a Cirkve. Iní ľudia, keď chcú čítať takéto zakázané knihy, musia sa obrátiť na ten vyššmenovaný cirkevný úrad, Congregatio indicis, do Ríma. Avšak za našich časov netreba písať pre toto dovolenie do Ríma, lež vlastnému biskupovi. Biskupi totižto majú na 5 rokov moc od pápeža, aby toto dovolenie udeľovať mohli. Keď päť rokov vyprší, biskupi ztratia moc dovoľovať a nedovoľovať, a vždy znovu si musia to právo od pápeža vyprosiť. Kto sa na biskupa o to dovolenie obráti, ten ho aj iste obsiahne; iba keby mal biskup nejakú zvláštnu príčinu, vtedy dovolenia neudelí.

12. Krátke dejiny svobody tlačovej.

V stredoveku boli štáty kresťanským duchom preniknuté, a preto vo všetkom svedomite si všímaly ustanovizní Cirkve katolíckej. Národy boli presvedčené, že kresťanská viera je silou, ktorá

štáty udržuje. Preto dľa príkladu Cirkve vydané boli aj štátne zákony proti knihám, ktoré neveru rozširovaly. Najostrejšie začal v tejto veci vystupovať štát v dobe Lutherovej, keď veľké množstvo jedovatých a zkažoných kníh začalo vychádzať. Roku 1529 vo Speieri a 1530 v Augsburgu vynešený bol zákon, dľa ktorého predbežná cenzúra zavedená mala byť v celej krajine. Avšak zákon tento v tom búrlivom čase ťažko bolo prevádzať; mnohí úradníci sami odpadli od katolíckej viery a o tlačový zákon nedbali. Neskôr panovníci prinútení boli ten zákon zosťriť a priestupníkov prísne trestali. Spolu bolo v zákonoch vyslovené, že nielen tie knihy nesvobodno tlačíť, ktoré píšu proti viere a mravnosti, lež zakázané majú byť i také spisy, ktoré sú proti záujmom štátu a vlád. Tieto zákony bývaly častejšie menené, tu priostrené, tu zmierené, tak že v nemeckých krajinách istá stredná svoboda bola vo zvyku až po čas francúzskej revolúcie. — Anglicko požívalo odjakživa väčšiu tlačovú svobodu, než ktorýkoľvek iný štát. R. 1694 boli všetky zákony, ktoré jednaly o cenzúre, platnosti pozbavené. V Anglicku po dnešný deň niet žiadneho tlačového zákona; tam panuje úplná svoboda. Vlády robily síce pokusy, aby staré zákony boli obnovené, ale parlament nechcel na to prívoliť a po dnešný deň nechce o obmedzení tlače ani počuť. Trestané býva len osočovanie, utrhanie na cti a pohoršenie, ktorého sa niekto cestou tlače dopustí. Ináč však požíva tam novinárstvo najväčšiu svobodu.

Anglickí vystažovalci preniesli tú tlačovú svobodu i do Ameriky. Amerika je krajina, kde táto svoboda najsamprv bola zákonom zabezpečená. Roku 1787 totižto Spojené Štáty prijaly do zákonníka ustanovenie, dľa ktorého »kongress nemá vy-

dať žiadneho zákona na obmedzenie svobody slova a tlače«. Od tejto doby panuje i v Amerike veľká voľnosť tlače. Novinárstvo následkom tejto svobody tak sa tam rozmohlo, ako nikde inde; iné štáty čo do novinárstva stoja ďaleko za Amerikou. Prírodná vec, že ako v Anglicku, tak i v Amerike mnohí novinári svobodu tlače veľmi zneužívajú. Avšak obecnstvo na to veľmi nedbá. Ba s druhej strany, keď niekto cestou tlače spoluobčanovi do *osobnej* česti vstupuje, sudy najprísnejšími trestmi stihajú každé takéto previnenie.

Veľkého významu pre celú svetovú tlač bolo to, čo sa vo Francúzsku v dobe revolúcie a po nej o svobode tlače vyslovilo. Pred revolúciou hriehna vláda svobodu tlače veľmi obstrihala. Cenzúra bola prísnyimi zákonmi nariadená a nemilosrdne bolo potlačené každé slovo, ktoré sa opovážilo pokračovanie vlády posudzovať. Národ, ktorý sa proti prostopašnému panovaniu kráľovského dvora vzbúril, usiloval sa v prvom rade zabezpečiť svobodu tlače. Preto takzvané národné shromaždenie roku 1789 do ústavných zákonov prijalo i nasledujúce ustanovenie: »Jedným z najcennejších práv človeka je: svobodne vyjadrovať svoje myšlienky a náhľady. Preto každý občan smie svobodne hovoriť, písať a tlačiť. Len musí v tých pádoch, ktoré zákon určí, v páde zneužívania tejto svobody zodpovednosť na seba vziať.« V konštitúcii stálo nasledujúce rozhodnutie: »Ústava zabezpečuje nasledujúce prirodzené a občianske práva: ... každý človek má mať právo hovoriť, písať, tlačiť a myšlienky svoje do verejnosti uvádzať, bez toho, že by bol nútený písma svoje pred uverejnením akejkoľvek predbežnej cenzúre podrobiť.«

Zákon bol teda vyneseny, lenže do života ho uviesť nebolo tak ľahko. Ani za čas revolúcie, ani pod

Napoleonom prvým nebola tlač voľná; kto bol pri vláde, ten voľnosť myšlienky netrpel. Keď sa Bourbonovia na čas ku vláde dostali, r. 1814 dovolili tlači voľnejší pohyb, avšak Napoleon r. 1815 túto voľnosť zase obstrihal. Keď sa Bourbonovia nezdĺho zase navrátili, postavenie svoje tým chceli upevniť, že každé protivné slovo bezohľadne potierali. Národ sa proti tomu vzbúril a v revolúcii r. 1830 zákonom bolo vyslovené, že »cenzúra je sotretá a nikdy viacej nesmie byť zpätuvedená.« Avšak svoboda tlače ani týmto nebola ešte zabezpečená. I po tejto revolúcii kládly sa jej v cestu rozličné prekážky (na pr. vysoké kaucie); nová revolúcia r. 1848 znovu žiadala pre tlač neobmedzenú svobodu; túto Napoleonovci zase oslabili, kde mohli, až konečne ústava tretej republiky navždy sotrela všetky predošlé nariadenia, ustanovenia, zvyky a zákony, ktoré voľnosť myšlienky v putách držaly.

V našej krajine zavedená bola tlačová svoboda r. 1848. Do tej doby aj u nás panovala cenzúra, t. j. úradne sa prezeraly všetky spisy pred uverejnením, a len tie smely sa tlačiť, ktoré patričný úrad schválil. V zákone XVIII. r. 1848 vyslovené je toto: »Predbežná cenzúra na veky je sotretá, svoboda tlače zpätuvedená; preto jeden každý občan svobodne môže myšlienky svoje do verejnosti uvádzať a rozširovať.« To znamená, že teraz, keď chceme dačo obecnstvu cestou tlače na vedomie dať, nemusíme sa prv pýtať, či sa to dakomu páci. I bez dovolenia svobodno myšlienky naše uverejňovať a rozširovať. Avšak prirodzená vec je, že za to, čo kto napíše a uverejní, zodpovednosť sám nesie, i nesvobodno voľnosť tlače zneužiť. Preto sú ustanovené isté tresty na tých, ktorí cestou tlače dopúšťajú sa priestupkov, na pr. na cti utrhajú, náboženstvo urážajú, klamú, búria atď. Tieto zákony,

ktoré zamedzujú tlačové priestupky, nie sú na ujmu svobode tlače; veď keď sa vyslovuje zásada tlačovej voľnosti, tým je nie povedané, že dovolené je *čokoľvek*, — *i zlé*. A tak i u nás veľmi sa rozmohla tlač, úžasne vzrástlo novinárstvo od tej doby, čo je cenzúra sotretá. Bohužiaľ, mnohí novinári zneužívajú svobodu túto k tomu, že podkopávajú základy náboženstva, rozširujú náboženskú ľahostajnosť, pochybovačstvo, neveru, klamú ľud, zastávajú kriydu. Spomenúť treba, že novinárstva nado všetko Židia sa u nás zmocnili a že táto tlač, ktorá sa nachádza v židovských rukách, ľudu i Cirkvi je veľmi škodlivá. Preto povstal v najnovšom čase i medzi katolíkmi ruch, pohyb, jehožto cieľom je rozmnožiť, obohatiť, zdokonaľiť a upevniť katolícke novinárstvo. Povinnosťou každého katolíka je snahu túto podporovať. Žiadajme od redaktorov, aby záujmy katolíckej viery horlive hájili; podporujme katolícke novinárstvo; nečítajme noviny proti Cirkvi namerené, slovom: počínajme si aj v tejto veľavýznamnej záležitosti tak, ako sa to na kresťana-katolíka sluší.

